

Monika Martynkiewicz-Frank

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: monika.martynkiewicz-frank@getsix.pl

**KLASYFIKACJA UMOWY LEASINGOWEJ
W POLSKIM I NIEMIECKIM PRAWIE BILANSOWYM**
**CLASSIFICATION OF THE LEASING AGREEMENT
ACCORDING TO POLISH AND GERMAN GENERALLY
ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPALS**

DOI: 10.15611/pn.2017.471.29

JEL Classification: G Financial Economics

Streszczenie: Leasing jest jedną z najczęstszych form finansowania zakupu środków trwałych używanych w przedsiębiorstwach. Dla grup przedsiębiorstw działających zarówno na rynku polskim, jak i niemieckim szczególnie ważna jest bilansowa klasyfikacja poszczególnych umów leasingowych, zwłaszcza jeśli przedsiębiorstwa należą do segmentu SME i nie są zobligowane do stosowania Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR). W niniejszym artykule oprócz przedstawienia podstaw prawnych klasyfikujących umowy leasingowe w Polsce i Niemczech w oparciu o lokalne prawo bilansowe, przedstawiono na modelu możliwą odmienną klasyfikację tej samej umowy leasingu w ramach wyznaczonych przez prawo bilansowe każdego z dwóch krajów. Celem opracowania jest wskazanie różnic w lokalnym podejściu do transakcji leasingu oraz wpływu takiej reklasyfikacji dokonywanej najczęściej na potrzeby grupy przedsiębiorstw na ostateczny kształt sprawozdania finansowego sporządzonego dla celów lokalnych oraz celów grupowych.

Słowa kluczowe: leasing, financial leasing, BilmoG, Polish GAAP, German GAAP.

Summary: Leasing is one of the most common forms of financing the purchase of fixed assets used in enterprises. For groups of companies operating in both countries, Poland and Germany, balance sheet classification of individual lease agreements is particularly important, especially if the company belongs to the SME segment and is not obliged to use International Accounting Standards (IAS). In this article, in addition to the present legal basis for classifying lease agreements in Poland and Germany on the basis of local GAAP, based on a model there is presented a different classification of the same lease agreement in the framework of the local GAAP of each of the two countries. The aim of the article is to point out the differences in the local approach to leasing transactions, and the consequences of such a reclassification carried out mostly on the needs of the group of companies on the final shape of the financial statements for local purposes and the objectives of the group

Keywords: leasing, financial leasing, BilmoG, Polish GAAP, German GAAP.

1. Wstęp

Przedsiębiorcy nieustannie poszukują nowych, elastycznych metod finansowania aktywów trwałych. Leasing swoją popularność zawdzięcza przede wszystkim niskiemu poziomowi zabezpieczeń dodatkowych, gdyż z prawnego punktu widzenia właścicielem przedmiotu leasingu pozostaje leasingodawca.

Leasing w formie najbardziej zbliżonej do obecnie nam znanej narodził się w latach 50. XX wieku w Stanach Zjednoczonych i szybko rozprzestrzenił się na świecie. Jest to obecnie bardzo powszechna forma finansowania inwestycji, z uwagi na odciążenie bieżącej płynności finansowej przedsiębiorstwa poprzez rozłożenie zapłaty na raty. Rozwój leasingu w Polsce rozpoczął się wraz z przemianami gospodarczymi, które miały miejsce w latach 90. ubiegłego stulecia.

Rozwój gospodarki rynkowej w okresie transformacji wymusił na podmiotach gospodarczych nowe metody finansowania rozwoju gospodarczego, poza znanym już tradycyjnym kredytem, który w dobie wysokiej inflacji i rozwijającego się systemu bankowego był instrumentem trudnym do uzyskania przez nowo powstające podmioty. Do roku 2000 umowa leasingu w prawodawstwie polskim należała do tzw. umów nienazwanych, a przepisy podatkowe traktowały ją podobnie jak umowy najmu i dzierżawy.

Leasing polega na oddaniu do używania przez czas oznaczony rzeczy (także prawa przed uregulowaniem umowy leasingu w kodeksie cywilnym) w zamian za raty leasingowe wyrażone wyłącznie w pieniądzu, odzwierciedlające wartość użytkowanego przedmiotu i marży zysku leasingodawcy [Krauss 2012, s. 716].

Jak podaje Związek Polskiego Leasingu, łączna wartość aktywnego portfela na koniec 2016 roku w kwocie 58,07 mld zł (57,30 mld zł dla ruchomości i 0,77 mld zł dla nieruchomości) jest porównywalna z wartością salda kredytów inwestycyjnych udzielonych firmom przez banki. Leasing to wciąż główne obok kredytu zewnętrzne źródło finansowania inwestycji pracujących w gospodarce [www.leasing.org.pl].

Jako że leasing to narzędzie finansujące procesy inwestycyjne, wzrost nakładów ma bezpośrednie odzwierciedlenie w jego dalszym rozwoju. Wskaźnik sfinansowania nakładów brutto na środki trwałe wynosi dla Unii Europejskiej 15,5%, w Polsce nadal nie przekracza 14,00% [www.ec.europa.eu].

W Niemczech leasing był przedmiotem regulacji prawnych już od 1971 roku. Publikując tzw. Leasing-Erlass, zdefiniowano przynależność ekonomiczną i właścicielską przedmiotu leasingu, prezentacje opłat leasingowych i amortyzacji w sprawozdaniu finansowym leasingodawcy i leasingobiorcy.

Polskie przedsiębiorstwa z sektora SME, posiadające udział kapitału niemieckiego, często zobowiązane są do transformacji lokalnego sprawozdania finansowego i dopasowania go do przepisów niemieckich, na potrzeby konsolidacji grupowej. W wyniku takiej operacji część zdarzeń gospodarczych może zostać inaczej sklasyfikowana na gruncie polskiego i niemieckiego prawa, co będzie oznaczało inne ich ujęcie w sprawozdaniu finansowym.

Efektom tej reklasyfikacji będą istotne zmiany w kształcie całego sprawozdania finansowego przygotowanego na potrzeby grupowe. Kompleksowość tych zmian oraz

ich wpływ na ostateczny wynik finansowy przedsiębiorstwa sprawia, że porównanie tych dwóch sprawozdań finansowych bez znajomości różnic pomiędzy dwoma systemami rachunkowości staje się niemożliwe.

2. Definicje leasingu finansowego w Polsce i Niemczech

Jako że znaczenie umów leasingowych dla gospodarki, poprzez ich udział w finansowaniu rozwoju gospodarczego, jest duże, ustawodawca zarówno polski, jak i niemiecki zdefiniował te rodzaje umów w sposób charakterystyczny dla danego kraju.

O ile w ustawodawstwie niemieckim spotkamy się z definicją pojęcia „umowa leasingu” tylko w prawie bilansowym, o tyle ustawodawstwo polskie zdefiniowało umowę leasingu oprócz przepisów bilansowych także w kodeksie cywilnym.

Art. 709 Kodeksu cywilnego (Tytuł XVII Umowa Leasingu) określa, że poprzez umowę leasingu finansujący zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, nabyć rzecz od oznaczonego zbywcy na warunkach określonych w tej umowie i oddać tę rzecz korzystającemu do używania albo używania i pobierania pożytków przez czas oznaczony, a korzystający zobowiązuje się zapłacić finansującemu w uzgodnionych ratach wynagrodzenie pieniężne, równe co najmniej cenie lub wynagrodzeniu z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego [Kodeks cywilny 1964].

Zdefiniowana w ten sposób umowa leasingu stanowi, z punktu widzenia przepisów ustawy o rachunkowości, leasing finansowy.

2.1. Leasing w niemieckim prawie bilansowym

W niemieckim prawodawstwie nie występuje żadna definicja umowy leasingu, co utrudnia odróżnienie tego typu umów od innych o podobnym charakterze. Podmioty zobowiązane według prawa niemieckiego do prowadzenia ksiąg rachunkowych klasyfikację leasingu jako leasing operacyjny czy finansowy uzależniają od odpowiedzi na pytanie o własność oraz okres użytkowania przedmiotu leasingu.

Ponieważ leasingobiorca posiada prawo do dysponowania przedmiotem leasingu, a przez to gospodarczą własność przedmiotu leasingu w okresie trwania umowy, nie ma jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, komu przypisać własność przedmiotu leasingu – leasingodawcy czy leasingobiorcy.

Leasing finansowy ma charakter umowy o finansowanie, porównywalnej z zakupem na raty. Z powodu braku jednoznacznej definicji prawnej odnośnie do umowy leasingu niemieccy praktycy rachunkowości przy kwalifikacji umów odpowiednio do leasingu finansowego czy operacyjnego opierają się na tzw. Leasing-Erlassen (rozporządzenia ministerstwa finansów) z lat: 1971, 1972, 1975 oraz 1991.

Pomimo uchwalenia w roku 2009, po raz pierwszy od 25 lat, ustawy o nowelizacji Niemieckiego Kodeksu Handlowego (Handelsgesetzbuch) nie wprowadzono do niej ani definicji leasingu, ani sposobów jego klasyfikowania. Nowa ustawa Gesetz zur Modernisierung des Bilanzrechts (BilMoG), mająca na celu deregulację konserwatywnych rozwiązań oraz zmniejszenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej

przez małe i średnie przedsiębiorstwa, nie wprowadziła znaczących zmian mających na celu dostosowanie przepisów do Międzynarodowych Standardów Rachunkowości [BilMoG 2009].

W związku z tym nadal klasyfikacja umów leasingowych opiera się na wydanych wcześniej rozporządzeniach. Rozróznilo w nich dwa typy umów leasingowych;

- *Vollamortisationsvertrag* (umowa z amortyzacją pełną), w której to umowie amortyzacja przedmiotu leasingu dokonuje się w trakcie trwania umowy.
- *Teilamortisationsvertrag* (umowa z amortyzacją częściową), w trakcie której nie amortyzuje się przedmiotu leasingu w całości w trakcie trwania umowy.

Za umowy leasingu finansowego uznaje się umowy, w których amortyzacja przedmiotu leasingu dokonuje się w trakcie trwania umowy. Oznacza to, że leasingobiorca ma obowiązek ujęcia w swoich księgach rachunkowych takich umów, w których:

- nominalny okres umowy leży pomiędzy 40 a 90% okresu użyteczności przedmiotu leasingu,
- nominalny okres umowy leży pomiędzy 40 a 90% okresu użyteczności przedmiotu leasingu, z opcją wykupu, przy czym cena wykupu musi być niższa niż wartość księgowa przedmiotu leasingu przy amortyzacji liniowej,
- nominalny okres umowy leży pomiędzy 40 a 90% okresu użyteczności przedmiotu leasingu, z opcją wydłużenia trwania umowy, przy czym uzgodniona wartość raty najmu wydłużającej umowę nie jest wyższa niż wartość księgowa przedmiotu leasingu pomniejszona o wartość amortyzacji liniowej,
- leasing specjalny, jeśli przedmiot leasingu został wyprodukowany specjalnie na potrzeby leasingobiorcy i może być używany tylko przez niego [BFM 1971; BFM 1972].

W przypadku leasingu finansowego prawnym właścicielem przedmiotu leasingu zostaje leasingodawca, jednak gospodarczym właścicielem przedmiotu leasingu jest leasingobiorca, co oznacza, że u leasingobiorcy powstanie obowiązek ujęcia przedmiotu leasingu w księgach oraz jego amortyzowania.

2.2. Leasing w polskim prawie bilansowym

W polskim prawie bilansowym warunki uznania umowy leasingu za leasing finansowy została ujęta ustawie o rachunkowości. Umowie leasingu finansowego został także poświęcony Krajowy Standard Rachunkowości nr 5, Leasing, najem i dzierżawa.

Przepisy ustawy o rachunkowości nie wskazują wprost na definicję leasingu, a ich klasyfikacja dokonywana jest na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy o rachunkowości, który mówi, że gdy jednostka przyjmuje do używania obce środki trwałe bądź wartości niematerialne i prawne na mocy umowy, zgodnie z którą strona zwana finansującym oddaje drugiej stronie – korzystającemu środki trwałe do odpłatnego używania lub pobierania pożytków na czas oznaczony, to środki te korzystający zalicza do swoich aktywów trwałych, ale tylko wówczas, gdy umowa spełnia jeden z poniższych warunków:

- Przeniesienie prawa własności po zakończeniu trwania umowy.

- Umowa zawiera prawo do nabycia jej przedmiotu, po cenie niższej od wartości rynkowej z dnia nabycia.
- Okres, na jaki została zawarta umowa, odpowiada okresowi ekonomicznej użyteczności środka trwałego i nie jest krótszy niż $\frac{3}{4}$ tego okresu. Prawo własności po zakończeniu umowy może być przeniesione na korzystającego.
- Suma zdyskontowanych opłat, ustalonych na dzień zawarcia umowy, przekracza 90% wartości rynkowej środka trwałego na ten dzień. Do sumy opłat zalicza się wartość końcową, natomiast nie zalicza się dodatkowych świadczeń, podatków, ubezpieczenia, jeżeli są niezależne od opłat za używanie.
- Umowa zawiera przyrzeczenie finansującego do zawarcia kolejnej umowy lub przedłużenia dotychczasowej umowy na warunkach korzystniejszych niż w umowie pierwotnej.
- Umowa przewiduje możliwość wypowiedzenia, ale wszelkie straty i koszty finansującego są pokrywane przez korzystającego.
- Przedmiot umowy jest dostosowany do potrzeb korzystającego, może być użytkowany wyłącznie przez niego bez wprowadzania istotnych zmian.

Jeżeli spełniony jest jeden z powyższych warunków, wówczas „środki trwałe i wartości zaliczane są do aktywów trwałych korzystającego, a finansujący wykazuje je odpowiednio w aktywach finansowych krótko- bądź długoterminowych” [Ustawa z 29 września 1994].

Krajowy Standard Rachunkowości nr 5 został wydany, aby określić zasady wyceny i ujęcia w księgach rachunkowych oraz kryteria prezentacji i ujawnień w sprawozdaniu finansowym aktywów i zobowiązań oraz kosztów i przychodów wynikających z umów leasingu, najmu i dzierżawy, o których mowa w art. 3 ust. 4 i 5 ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości.

Zakres merytoryczny Standardu opiera się na rozwiązaniach Międzynarodowego Standardu Rachunkowości 17 (MSR 17) „Leasing”, wydanego przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standards Board), jednak zawiera odmienne od niego podejście do klasyfikacji umów leasingu [KSR 2011].

Umowy leasingowe, spełniające wg cytowanych norm prawa polskiego warunki zaklasyfikowania jako leasing finansowy, nie zawsze równocześnie spełniają także warunki, aby wg prawa niemieckiego mogły być zaklasyfikowane jako leasing finansowy. Oznacza to, że dla potrzeb sprawozdawczości grupowej należy dokonać reklasyfikacji tych transakcji w księgach, aby prawidłowo ująć je w sprawozdaniu przygotowywanym dla grupy jako leasing operacyjny.

3. Różna klasyfikacja tej samej umowy leasingowej i ich wpływ na transformowane sprawozdanie finansowe

Opierając się na wyżej cytowanych warunkach uznania umowy za leasing finansowy na gruncie prawa polskiego i niemieckiego, możemy stwierdzić, że nie każ-

da umowa, która na gruncie regulacji polskim będzie zaklasyfikowana jako leasing finansowy, będzie nim na gruncie prawa niemieckiego. Te różnice w klasyfikacji umów będą widoczne w ujęciu księgowym tychże umów, a przede wszystkim w ich wpływie na wynik finansowy oraz wartość majątku spółki na dzień bilansowy.

Celem łatwiejszego zobrazowania skutków reklasyfikacji ich wpływ na ostateczny kształt wyniku finansowego zostanie przedstawiony na hipotetycznym modelu umowy leasingowej.

Założenia umowy:

- Przedmiot umowy leasingu: samochód ciężarowy
- Wartość przedmiotu leasingu: 100 000,00 zł
- Opłata wstępna 0%
- Okres trwania umowy 54 miesiące
- Stawka amortyzacji 14% rocznie
- Raty miesięczne: część kapitałowa: 1690,71 zł (rocznie 20 288,52 zł)
- Raty miesięczne: część odsetkowa: 252,63 zł (rocznie: 3031,56 zł)
- Wartość wykupu: 10% (10 000,00 zł) wartości przedmiotu umowy
- Klasyfikacja wg polskich przepisów: leasing finansowy
- Klasyfikacja wg niemieckich przepisów: leasing operacyjny

Tabela 1. Ujęcie umowy leasingowej zgodnie z polskim prawem bilansowym

Konto	Strona	Wartość	Strona	Opis księgowania	Konto
Środki trwałe	WN	100 000,00	MA	Wartość przedmiotu leasingu	Rozrachunki z tytułu umowy leasingu finansowego
Rozrachunki z tytułu umowy leasingu finansowego	WN	20 288,52	MA	Część kapitałowa	Zobowiązanie bieżące wobec leasingodawcy

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Schemat księgowania rat leasingowych i amortyzacji dla umowy leasingu finansowego wg przepisów polskich

Konto	Strona RZIS	Wartość	Strona	Opis księgowania	Konto
Koszty odsetek od umów leasingowych	WN	3 031,56	MA	Część odsetkowa	Zobowiązanie bieżące wobec leasingodawcy
Amortyzacja ST	WN	14 000,00	MA	Odpisy amortyzacyjne	Umorzenie ST

Źródło: opracowanie własne.

Łączne obciążenie wyniku finansowego bieżącego okresu 17 031,56 zł.

Zgodnie z regulacjami niemieckimi umowa została uznana za leasing operacyjny, w związku z czym koszty rat leasingowych są w całości kosztem bieżącego okresu. Amortyzacji przedmiotu leasingu dokonuje leasingodawca.

Tabela 3. Schemat księgowania rat leasingowych dla leasingu operacyjnego wg przepisów niemieckich

Konto	Strona	Wartość	Strona	Część raty	Konto
Koszty odsetek od umów leasingowych	WN	3 031,56	MA	Część odsetkowa	Zobowiązanie wobec leasingodawcy
Koszty leasingu operacyjnego	WN	20 288,52	MA	Część kapitałowa	Zobowiązanie wobec leasingodawcy

Źródło: opracowanie własne.

Obciążenie wyniku finansowego bieżącego okresu: 23 320,08 zł.

Z księgowania dokonanych zgodnie z założeniami hipotetycznego modelu umowy wynika, że po transformacji sprawozdania finansowego sporządzonego zgodnie z polskim prawem bilansowym na sprawozdanie zgodne z wymaganiami niemieckiego prawa bilansowego ulegnie zmianie wynik finansowy przedsiębiorstwa. Efektem transformacji będzie zmniejszenie zysku/ zwiększenie straty w sprawozdaniu przygotowanym na cele grupowe.

W naszym modelu, zakładając brak innych korekt dla transformowanego sprawozdania, wartość korekty wyniesie 6288,52 zł. W sytuacji, kiedy w przedsiębiorstwie podlegającym konsolidowaniu do grupy występuje większa liczba umów leasingowych, należy przeanalizować zapisy każdej umowy pod kątem klasyfikacji i wpływu na całokształt sprawozdania po transformacji.

Znaczącą różnicą będzie też wartość aktywów. W sprawozdaniu po transformacji według niemieckiego prawa będzie ona niższa, gdyż wartość środków trwałych używanych na podstawie umów leasingu operacyjnego jest prezentowana tylko pozabilansowo.

4. Zakończenie

Podmioty z sektora SME według danych Statistisches Bundesamt stanowiły w 2014 roku w gospodarce niemieckiej 99,3% wszystkich przedsiębiorstw ogółem, w których pracuje 60,9% ogółu zatrudnionych [www.destatis.de].

Polska mieści się w pierwszej 10 państw mających najwyższą wymianę handlową z Niemcami. Niemiecki urząd statystyczny nie podaje, w jakim stopniu wielkość tej wymiany handlowej jest generowana przez spółki córki niemieckich przedsiębiorstw zaliczanych do sektora SME. Przedsiębiorstwa te *de facto* są zobligowane

do sporządzenia dwóch sprawozdań finansowych, na potrzeby lokalne, zgodnie z lokalnymi przepisami, oraz na potrzeby grupowe.

Opierając się na rezultatach transferu umowy leasingu w przedstawionym modelu, odmienne zdefiniowanie warunków klasyfikacyjnych dla tego samego typu transakcji determinuje jej ujęcie w księgach rachunkowych podmiotu, a tym samym ma znaczący wpływ na ostateczny kształt sprawozdania finansowego.

Na poziomie ustawodawstwa Unii Europejskiej podjęto próbę harmonizacji zasad sprawozdawczości finansowej. W wydanym w 2002 roku rozporządzeniu zobligowano, począwszy od 1 stycznia 2005 roku lub po tej dacie, spółki regulowane prawem państwa członkowskiego do sporządzenia swych skonsolidowanych sprawozdań finansowych zgodnie z międzynarodowymi standardami rachunkowości [Rozporządzenie nr 1606/2002]. Jednak podmiotom z sektora SME nienotowanym na giełdzie nadal zostawiono możliwość wyboru pomiędzy stosowaniem zasad lokalnego prawa bilansowego lub MSR. Odnosząc się tylko do danych statystycznych prezentowanych powyżej, można śmiało wysnuć tezę, że nadal zdecydowana większość przedsiębiorców stosuje dozwolone prawem uproszczenia i decyduje się na stosowanie lokalnych przepisów o rachunkowości.

Celem zharmonizowania na poziomie europejskim prawa bilansowego ma być doprowadzenie do porównywalności i równoznaczności informacji finansowych otrzymywanych od przedsiębiorstw na terenie całej Unii Europejskiej [Najderek 2009].

Zanim jednak osiągnięty zostanie pełny poziom harmonizacji przepisów prawnych, przedsiębiorcy, jak i adresaci sprawozdań finansowych przedsiębiorstw działających równocześnie na rynkach polskim i niemieckim zmuszeni są do analizowania transakcji gospodarczych na gruncie obowiązujących przepisów w każdym z tych krajów osobno oraz zachowania szczególnej ostrożności przy interpretacji wyników analizy wskaźnikowej otrzymanych sprawozdań.

Literatura

- BFM, 1971, Ertragsteuerliche Behandlung von bewegliche Wirtschaftsguter, Niemcy, 19.04.1971.
- BFM, 1972, Ertragsteuerliche Behandlung von Finanzierungs-Leasing-Vertragen ueber unbewegliche Wirtschaftsguter, Niemcy, 21.03.1972.
- BilMoG, 2009, Gesetz zur Modernisierung des Bilanzrechts (Bilanzrechtsmodernisierungsgesetz, BilMoG), 25.05.2009.
- Kodeks cywilny, 1964.
- Krauss J., 2012, *Leasing*, [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, Wolters Kluwer, Warszawa, s. 716.
- KSR, 2011, KSR nr 5 Leasing, najem i dzierżawa, 13.12.2011.
- Najderek A., 2009, *Harmonisierung des europäischen Bilanzrechts: Problembestimmung und konzeptionelle Wuerdigung*, GWV Fachverlage GmbH, Muenchen.
- Rozporządzenie nr 1606/2002 w w sprawie stosowania międzynarodowych standardów rachunkowości, Rozporządzenie (WE) nr 1606/2002 (Parlament Europejski i Rada Europy, 7.19.2002).
- Ustawa o rachunkowości z 29.09.1994 r. z późn. zm.

www.destatis.de, <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesamtwirtschaftUmwelt/UnternehmenHandwerk/KleineMittlereUnternehmenMittelstand/Methoden/Methodisches.html;jsessionid=2D1C39B180499ADAA685BE67AC1483D2.cae4>: <https://www.destatis.de> (12.03.2017).
www.ec.europa.eu, ec.europa.eu/eurostat (6.03.2017).
www.leasing.org.pl, www.leasing.org.pl/o_leasingu/krotka-historia-leasingu (6.03.2017).